

PEROVICS ZOLTÁN

A Haszontalan szövegek gyűjteményéből

A SZÍV RONCSAINAK NAPOSÍTÓ MŰVELETEI...

Előrehajolt és magához képest meglepően nyugodt hangon folytatta:
Adósságerzettel tölt el a látomás kihordásának időszaka. A vajúdás hosszúságával arányosan csak fokozódik ez az érzet.

A vízió (numinózus) nem filmes, színházi, költői, képzőművészeti, vallási, filozófiai stb. ambíció éppen ezért jelenhet meg és ölthet formát bármelyik területen.
A kísérletezés felébredszetheti a szunnyadó, hordozott tartalmakat, a csak a formával és formáért megvalósított experimentális törekvések azonban érdektelenek maradnak, ha a tartalom nélkülük is közvetíthető, ha azt nem a valóság szüli. Azt a zsigeri azonnal leleplezi, tettenéri.

A megtámasztott kommunikáció segítségével érzéseiről először hírt adó, nyolc év körüli fiú zavarba ejtő választékossággal és őszinteséggel, a demokráciát forszírozó mondatát követő (miért?) kérdésre így válaszolt: „...mert eddig csak nincstelen, boldogtalan, dologtalan voltam.” (A *Nappali álmodozók* című autizmusról készített dokumentumfilm forgatása közben.)

Tudta, hogy az űrben ragyogó mozdulatlan fénymag (állócsillag) és a vele ingaként pillanatról pillanatra egybeolvadó másik fénymag (csillag) egyesülése a szívében történik, hogy az álló és mozgó fénymagok nászában fogadó új minőség (harmadik csillag) szívének forróságából tagjain keresztül sugárzik szét az univerzumba(n). (A nászt/fogantatást, a fény univerzumba szülését látomásában egyszerre élte, mint aki így van.)

Évekkel később egy Fekete dobozba épített mechanikus ingaszerkezet és szabályozó segítségével a fényingát úgy modellezte, hogy a lengő csillag fényereje az állócsillagtól távolodva csökkenjen, közeledve erősödjön, az együttállás pillanatában tetőzzön. (Az inga fényjátékát, a Fekete dobozban elhelyezett lejátszóról magzati szívhang kíséerte.)

Az élmény egyebek mellett Hamvas Béla: *Tabula smaragdina* című művének tanulmányozását is megkövetelte tőle, pl.:

„Az Egy hímnemű, a Kettő nőnemű, a Három androgün. Minden közép Egy. A kozmosz közepe a Nap. Az emberi test közepe a szív. Ha a Nap az Egy, akkor a kozmoszban (Kettő) a Nap tevékenysége a naposítás (Három). Naposításnak lehet nevezni a kozmosznak fényvel és meleggel való telítését. Az arány tendenciája, hogy a síkból a térbe menjen át, mert minden arány csak két-dimenzionális.”

A piac bejárata előtt néhányan ismét arra kérték, hogy kukorékoljon. Azt válaszolta, most nem, ma nem kukorékolok. De hát miért nem kukorékol? Ma nem kukorékolok. Ma meghalt a fiam. Miért, hogyan halt meg a maga fia? Megállt a szíve, mondta könnyezve... Ááá, nem állhatott meg a maga fiának a szíve, a maga fiának nem is volt szíve. A piac bejárata előtt összeverődő kíváncsiskodók kórusban nevettek. Ő elcsukló hangon folytatta: a...fiamnak...igenis volt... szíve... nagyon is...nagy...szíve... volt... (...)

A látomás kihordásának szülőszobáját a kerthez hasonlatos gyümölcsösként gondolta el, benne magát mint olyan gyakorló kertészt, aki látomásának gyümölcsként (is) érlelődik. Tudta, hogy nemcsak a látomás forrásával, jelenlegi önmagával vagy a sok ismeretlennel folytathatja dialógusát, de a tágító, provokáló gyümölcsössel is, amelyhez a kertésznek minden pillanatban, újra és újra fel lehet, és fel is kell nőnie/emelkednie.

A rendszeres guberalástól körmei és ujjbegyei teljesen megfekedtek, a függönykarikák és rézgyűrűk zöldre festették az ujjait. A karjaira csatolt órák nagyjából azokat az időpontokat mutathatták, amikor a szerkezetek felmondták a szolgálatot.

Nincs idő, csak annak, aki méri.
Idő van, számadás, szüntelen elszámolás.

A nem gondolkodás általánosnak tekinthető tendenciáitól („civilizált barbárság”) függetlenül persze az is világos, hogy a gondolkodás szerve és ítélőképessége nélkül azt sem lehetne belátni, hogy az alkotó ember tevékenysége gyakorlása közben csak részben vagy egyáltalán nem agyi aktivitására támaszkodott, mert az éppen odáig terjedt, ahol az a tapasztalat benne aktivizálódott, felszínre tört, amit szerencsés esetben azonnal exponálhatott is (festmény, írás, szobor, rajz stb.).

Minden izmus az epigonok megjelenésével vált felszínessé, ugyanakkor volt/van izmus, amely éppen a felszín „alapanyagaival”, kiváló epigonjaival provokál...

A szemembe nézett és hangosan suttozva a következőket mondta:
Mindenkinek tudja, hogy a statisztikáknak csak annyi közük van az eleven élethez, mint annak a soha el nem készülő szakácskönyvnek, amelyben a receptek állandó újraszerkesztés alatt állnak. Azokból étel soha nem készül. Az éhségkutatók erre szakosodott apparátusai előétel helyett csak és kizárólag ilyen „recepteket” szolgálnak fel.
Nem is lepődik meg azon senki, hogy a Központi Elosztókban és Vendéglátó Egységekben, az efféle receptek elfogyasztásának hatására „megvilágosodó” tömegek kollektíven-megboldogulva és kiscsoportosan büfögve térnek meg az illemhelyekre. Élőben csak az egyetlent közvetítik, ami kijön...

Az egészről hírt adó látomás az egyetemes emberit leszűkítő mérge ellenmérge. Nem valakivel és valamivel szemben, hanem valakiért és valamiért van. A szembenállás projekciója abban alakul ki, aki megretten attól, hogy a látomás őt komolyan veszi.

A számítógépnél szöszöltem, amikor Nanácska (alig múlt két éves) odalépett hozzám, és napfényes hangján így szólt: Apa, ébredj fel!

A lényegre tapintott, mert egy határidős feladat félálomban voltam... vissza kellett feküdnöm...

Így kellett volna lélegeznem – gondolta, és amint ez átfutott rajta, talán mert éppen akkor szűnt meg a különbség hasfalának emelkedése, süllyedése, a ki- és beáramló irányok váltakozása között, hirtelen egyetlen anyagtalan, mindent átható éteri ragyogásban tudta/látta magát. A kerti asztal, a föld, a fűszálak, a növények, a virágok, a fák, a gyümölcsök fénylő teste egyszerre és külön-külön is átjárhatókká váltak számára, és viszont, azok is átjárták őt.

Végtelen, nyolcas gömbalakzatú fényfürdőben jár, amely a hangtalan nevetést önmagától hozza. Ezt nem gondolta, tudta, nem tudni akarta, hanem tudta, mert így van. (Ez a nappali álom négy órán át tartott, egészen addig, amíg a szívét melegítő, ott képződő hang egy kérdést intézett hozzá az ember gyümölcséről. Abban a pillanatban egy apró testű madár a kert asztalára szállt, karnyújtásra tőle szökdécselni kezdett. Egy ideje már így méregették egymást, amikor megkérdezte tőle: te is látod, te is érzed? A kis jövevény többször egymás után az asztalról a kerítésre meg vissza szállt, majd végleg elröppent, és vele az élmény.) Arra jutott, hogy az ember gyümölcsét minimum abból kell elkészítenie, amiben és amiből ez a négy óra állt.

A semlegesség nem elfogulatlanság, hanem a személy (állításának, tagadásának, megkülönböztető képességének) visszavonása, kiiktatása, nullifikálása, ahogy Hamvas Béla fogalmaz a *Tabula smaragdina*-ban: „Ez a konfúzió, amikor a két elemet nem különböztetik meg, hanem összetévesztik. Ez a zűrzavar. A zűrzavar művelete az elemeknek kölcsönös felemésztése. A konfúzióban a két elem egymást elnyeli. A felemésztés eredménye a 0.

A 0 a számok klozettje. Az emésztőgödör.”

xxxx

Az elszenesedett sámlin álló grafitfekete gyerekalak mozdulni látszott. Az alatta nyeklő, labilis székláb parányi hullámfodrokat indított el a kövezeten keretezett vízfelületen. Úgy tűnt, hogy koromszínű kis kezével igazít is valamit kátránypapír öltözétén, aztán az időtlenek felsőbrendűségével így szólt:

– *A fenséges és rettenetes hatalom látogatása csak előjáték volt...*

Furcsán nézhettem rá, mert nevetni kezdett, amit gyorsan harsánnyá is fokozott. Az egyik vízhatlanító nájlonszatyor-csizmám erre meg is csúszott annyira, hogy végeredményben hanyatt vágódtam a pocsolyában. Már így alulnézetből a nevetéstől rázkódó kicsiny test kátrányt könnyező arcával egy ismerős eretnek tisztaságával ragyogta be a *Lomtár* objektumait. Kászálódás közben az ő nevetése folytatódott bennem, és kis híján arra ragadtattam magam, hogy ennek a csernobili fiút imitáló manikinnak a hangján még annyit mondjak, hogy dehiszen már az előjáték is végjátéknak hatott...

Az „ember gyümölcsei” kapcsán -, azok a kései szüretelésű szőlőfürtök jutottak eszébe, amelyekből a jégbor készül... (A jégbor előállítása kockázatos (előfordulhat, hogy a fagy egyáltalán nem jön el, mielőtt a szőlő megrothad, vagy más módon elvesz). Megfelelő hőmérsékletű hideg reggel szükséges ahhoz, hogy néhány óra alatt az egész termést betakaríthassák. Ez eredményezi azt is, hogy viszonylag kis mennyiségű jégbor készül világszerte...)

Boda bácsira gyermekként úgy gondolt, hogy biztosan tudja, miért kukorékol.

xxxx

1920. április – hirdetések, közel egymáshoz:

Vérengző örült a villamoson. Budapestről jelentik. Bogdán József debreceni kárpitos Budapesten a Károly-körúton fölszállt a villamosra, s elmezavarában kést rántott elő, amivel öt embert össze-vissza szúrkált. Végre egy főhadnagy leütötte a kardjával. A tömeg az örült embert véresre verte.

A *Pillangókisasszony* motívumai után a legklasszikusabb filmjáték: *Harakiri*.

Ne adja el ékszerét, amíg nekem meg nem mutatta. Briliáns, arany, ezüst, platina, gyöngyök és régiségekér a legmagasabb árat fizetem.

Szerdán reggel a 31-es villamoson (a Ferenc József hídon át) eltűnt sötét színű apró virágos ridikülöm. Tekintettel arra, hogy szegény erdélyi menekült vagyok kérem az illetőt, akihez a ridikül véletlenül került, hogy legalább az ezüst karkötő órámat, ami benne volt, juttassa vissza.

„Jól megvizsgáltam és hivatalosan konstatáltam azt, hogy számtalan szűrési seb volt a testén, hogy lába le volt égetve, jól értsék meg, uraim, le volt a lába égetve, és mind a két szeme ki volt szúrva.” (Löw Immánuelnek tulajdonított mondat 1920 áprilisából, az őt alaptalanul megrágalmazó Nemzeti Újságból.)

Miféle pozíció láttatta vele az emberiség *Átkozott történetét*, amely a vele párhuzamos „Áldott történet” kikezdetlenségét és romolhatatlanságát is megidézte?

A liget platánfái között sétált éppen, amikor egy fehér vetítősíkon jobbról balra rajzolódó grafitvonal fölött egy, a vonal irányában haladó csipetnyi porfelhő jelent meg előtte. A porfelhőre közelítve ötezer év tülekedő, hömpölygő emberáradatát látta. Korok váltakozó díszletei között szónokok, politikusok, hittérítők, diktátorok, forradalmak, zavar, viszály, háborúk, éhínség, betegség, nyomorúság és szenvedés képei sorjáztek egymás után. A népek pusztulása, a „boldog békeidők” „prédahajszája”, a reklámrészletek, a sportversenyek, a száguldó szuperjárgányok és találmányok egymásba úszó örvénylő látomása egyetlen monumentális pokoli versenyfutásként mutatkozott.

A ziháló, gőzölgő emberáradat a tudatos megtorpanókat és a versenyfutásra alkalmatlanokat kivetette magából. A kitaszítottak és kívülállók lemaradnak.

Éles váltásként újra a kis porfelhő távoli morajló látványa jelent meg előtte. Észrevette, hogy a grafitvonalon egy jól látható törés van, hogy a parányi porfelhő egy szakadék felé tart. Látta, amint a hömpölygő emberáradat a szakadékba zuhan.

Amikor a kép kitisztult és a porfelhő leszállt, a grafitvonalból hiányzó törésnek már nem volt semmi nyoma, a szakadék teljesen eltűnt.

Nem sokkal később megpillantotta azokat, akiket az átkozott történet kivetett magából, akik lemaradtak. Akik közül többen talán nem is észlelték, hogy pontosan mi is történt, de akik most lassan átvonulhatnak a szakadék nélküli úton a „túlso partra”.

A némán vonuló emberek közül annak a világtalan asszonynak és az ő ruhájába kapaszkodó gyerekeknek az alakját idézte fel rendszeresen, akiket egy féllábú középkorú férfi vezetett. A férfi hátán egy méretes zsákban festészeti kellékeket szállított, a hóna alól egy frissen készített festmény animációs vázlata kandikált elő, amely őket ábrázolta, amint itt csendesen vonulnak...

A feltételezett idill felé siető kisiet az idillből. Kiesik. Kizuhan.

Idillben van, aki nem siet – írja Hamvas Béla. Az *Anthologia Humana* bevezetőjében a „történettel” kapcsolatban így fogalmaz: „Az emberi lét igazi melódiájának szövege nem a pusztuló Babilon, a letiport Egyiptom, nem a rothadó Róma és Bizánc panasza és átkozódása, őrröngése és halálkiáltása, hanem az a néma tudás, amit a piramisok, a görög szobrok, a kínai templomok és a mexikói városok őriztek meg. Igazi létünk abban van, amit alkottunk, és nem abban, amit elpusztítottunk.

A sors könyörtelen csapásaiban vergődő ember hebegő/habogó nyomorúságában is több valóság nyilatkozik meg, mint a „civilizált barbárság” azon kasztjaiban, amelyekben már a külső szervek is felcserélődtek, és mint valami elegáns faszkalap, seggfejé silányított csomagolása tolja ki magából maga helyett a „frankót.” (Adalék az Akadozó és Folyékony hendikephez.)

Egy elárvult gyerek számára édent idéző kert végében a rozzant, kevésbé fáradt lécekkel kipótolt kiskapu mellett megállt. Ujjai már a reteszt érintették, amikor a szívtelen fiú emléke felsajdult benne... arra gondolt, hogy más értelemben ugyan, de a szívtelen fiúk sokan vannak... ekkor... mantraszerű és áhítatos hangon a teremtőt számonkérő szidalmazásba kezdett, majd hirtelen, minden átmenet nélkül a Csáng-csuh-szem káng (byang-chub-sems rkang) trombita és a légósziréna hangzását egyszerre idéző, elviselhetetlen erejű és meglehetősen hosszan tartó kukorékolás szakadt fel belőle, hogy aztán ugyanolyan hirtelenséggel el is hallgasson. Sokáig nem mozdult, lehetséges, hogy csak a csendet erősítő, távoli tücsökmuzsikát hallgatta így. Aztán önmagának és a szidalmazottnak a következőt mondta: Igen, az én hibám is, de nem tudom kijavítani a tiédet! Elengedte a reteszt és megfordult...

Szabó Lajos 1946-ban a *Művészet és vallás* (Mouseion) című írásában írja: „A művészet és esztétika nem autonóm felfelé, saját forrásaival szemben. De több mint autonóm: fölérendelt a belőle is származó, de korrumpált politikai, gazdasági, piaci és mammonisztikus értékskalákkal vetve egybe!”

A fentiekből következik, hogy népszerűtlen vállalkozás megteremteni a körülményeket ahhoz, hogy a kép, a vízió, a történet vagy antitörténet megalapozása, (ki)kutatása, experimentálása és közvetítése legalább megközelítőleg ideális feltételek/körülmények között (pl. műterem, laboratórium... színházi laboratórium) születhesse meg. Nem csupán azért, mert az nem profitorientált, gazdasági teljesítmény, vagy mert a (művészetekkel kapcsolatban tapasztalható) közmegegyezés a külső statisztikai mutatókhoz, fordított számkalkulusokhoz („árucikk”) köti az értékteremtést. Aki a fényvaluta értékét nem ismeri fel, azt éppen a világosság irritálja.

Az első magyarországi független *Színházi Laboratórium, Kiállítótér és Műterem* megvalósítása nemcsak azért kikerülhetetlen, mert a magyar színháztörténetben színházi laboratórium működtetésére soha nem került sor, hanem mert a szó valódi értelmében működő Színházi Laboratórium – a profitorientált, üzemszerű színházi repertoár helyett – a színház lényegét, eredeti funkcióját, a hiteles emberi jelenlét és megszólalás lehetőségeit vizsgálva jut el a színházi előadásig.

Gyerekként úgy láttam, nagyon is tisztában van azzal, hogy megvetik, kinevetik, de közben mégis úgy viselkedett mintha ez őt egy cseppet sem érdekelné, sőt, mint valami nagy titok tudója, ő közben a rajta gúnyolódókon derült.

Az agykutatók szerint „nincs közvetlen összefüggés az agy teljesítménye és aktivitási szintje között... némely nagy tehetségű ember agya kevesebb aktivitást mutatott, mint az átlagos személyeké”. Tehát „az igazán tehetséges személyek agyában hatékonyabb összeköttetések épülnek ki”.

A látszólag „magától összeálló”, „magát író” élményt, látomást, víziót.. stb. eleve tudatos aktivitás előzte meg, ám ha az élményt átélő, az átélés pillanatában azt nem rögzíthette, akkor azt felidézve tudatos vizsgálat alá helyezi, amely kedvezően, vagy kedvezőtlenül befolyásolja majd az élményt és közvetítésének színvonalát.

Úgy számít, hogy nem számító! Az időtlen szól(t) rólam, az én időmről, ő szól(t), akit úgy ismerek, mint aki tud rólam...

A humor ellenméreg (köz és öngyógyító tevékenység). Erőltetve persze nem az, és azért is fárasztó azt úgy hallgatni, mert a próbálkozó nyakig benne van abban, amit azzal elken. Talán jajveszékelnie kellene inkább..., de még ahhoz is minimum szembeszólnie kellene azzal, amit elmismásol...

A jelenlét hitelességéhez, kiteljesítéséhez, totalitásához elengedhetetlen a gondolkodás szervének ellenőrzésén kívül eső tapasztalatok aktivitásának/aktivizálásának vizsgálata.

A tudatalatti, tudattalan és tudatfeletti (vagy értelmet meghaladó) tartalmak/élmények mellett a test tudásának, tapasztalatainak kondíciói, kondicionálása az alkotófolyamatokban résztvevő ember hordozott, de nem vagy csak részben aktív tapasztalatainak felszabadítását is célozza.

– Bocsánat, hogy ismét közbevágok, de az ön által emlegetett Akadozó hendikep olyan érzést kelt bennem, mintha az csak valami fedezék lenne az ön számára?

– Vagy büntetés... Nézze, azt ön sem vitatja, hogy ha valami bennünk a hibás és áramvonalas kalkulusunkat nyakon csípi, azt a valamit nem hagyhatjuk figyelmen kívül. Ezt annak a gyerekkoromban támadó gyanúmnak meghosszabodásaként élem meg ma is, amely a könnyen/gyorsan mondás hitelességét kérdőjelezte meg bennem akkoriban. Például hogy az információ ne terelje el a figyelmemet, lehalkítottam a televíziót, és akkor annak a valakinek a látványát hallgattam, ezt aztán nem televíziós helyzetekben is próbálgattam később is, és fordítva is, úgy értem, hogy igyekeztem elképzelni az utcán szembejövő járókelő hangját, és hogy mi lehet a mondandója... Gyakran elég furcsa, mulatságos vagy ijesztő feltételezésekig jutottam. Azt gondoltam, hogy a beszélő mondandójával való viszonyát gyorsabban ismerhetem meg így, mint normális esetben... gyerekként sokszor kifejezetten a beszélő látványát részesítettem előnyben. Jótékony büntetésem, hogy gyengülő látásomnak és lassú felfogásomnak köszönhetően mostanában épp ellenkezőleg, egyre gyakrabban vagyok kénytelen csak az információra összpontosítani. Virágbeszédéről itt szó sem lehet...

A látomás kiköveteli, kijelöli megjelenésének irányait, a kutatás, kísérletezés lehetőségeit. Soha nem az élő hagyománnyal áll szemben, hanem az arra hivatkozó, azt kiüresítő konzerválóval.

A szív roncsai, szakrális szemétdombja: a víziót közvetítő alkotás, szobor, instaláció (meditációs vagy eksztázisobjektum), stb. enyészetén keresztül is azt szolgálja, ami fogantatását, születését, jelenlétét kikövetelte. Pozíciójából adódóan elmúlásában is megtartja előjelét. A látomást szolgáló objektum örökbe mállása is szakrális pozíció...

Ahogy azt közvetítem, úgy mondok azért és éppen általa köszönetet. Megmutatkozása, teljesülése rajtam múlik.

A közvetítés folyamata, az idézés, átélés, zene, komponálás, írás, képpalkotás, szobrászat, rajz, festészet, objektumkészítés, tervezés, formálás, rendezés stb. a gondolkodás és a nem gondolkodás közös eredménye. Amikor megszületett, nem a gondolkodás szerve súgta meg neki, hogy lélegeznie kell, ám ezen is sokat gondolkodott, végül arra jutott, hogy saját naprakész, hatásos csomagolását „arculatfejlesztésnek” nevezi el.

Úgy volt, mint az az ember, aki azt éli meg, hogy érdemtelenül ugyan, de megízlelhette a sivatag rejtett oázisának éltető vizét, és hogy ajándékát megköszönje, gyorsan munkához is látott, a vízerecskét a szomjazókhoz vezette. A törekeny csatorna-rendszert a tülekedők hatalmas tömege rendre széttaposta, nyomban készíthette is az újat. Sok idő telt el így, de azt remélte, hogy a tülekedők tömegei mögött szándékosan lemaradók biztosan meglátják majd, hogy mit és miért csinál, stb. A hiba az volt, hogy valóban érdemtelenül, de a gondviselést is játszotta... nem hagyta, hogy más is megtalálja azt, amit ő így akart megköszönni...

„Ezért ahhoz kell igazodni, ami közös. De bár a logosz közös, úgy él a sok ember, mintha külön gondolkodása volna.” (Hérakleitosz)

Az Akadozó hendikep (logosz ínség) a szavak helytelen használatától és a szavak elégtelenségétől való félelem hullámzó bénultsága, amely logoszhoz való hűségének színvonalán beszélő látványt teremthet, amelynek intenzitásán és világosságán mérhető eredményessége...

A Folyékony hendikep az előjeltelen fecsegés, a lenyűgöző rezzenéstelen hazugság és nagyot mondás, amely az áltudományos és statisztikaszerű beszédartományokat is magában foglalja.

Az általánosnak tekintett beszédmód mindkét tartományt nélkülözheti és hordozhatja is...

Az előjelet nélkülező hatás a szépen becsomagolt üresség...

A tudatfeletti tartalmak az értelem számára értelmezési lehetőségek labirintusát kínálják... az ellentétes, de élő előjelek/mutatók sűrűjében megjelenik a kijárat: szemérmem szemére szemérme...